

Universitatea de Arte „G. Enescu” Iași
Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie Muzicală și Teatru
Departamentul Teatru

Rezumatul tezei de doctorat

Din istoria școlii ieșene de teatru

Domeniul: Teatru

Profilul: Teatrologie

Doctorand
Lector univ.
Irina Scutariu

Coordonator științific
Profesor univ. doctor
Sorina Bălănescu

2008

Sumar

I. Argument

II. Climatul cultural în care apar primele încercări de școală teatrală

Contextul în care apare teatrul cult românesc. Primul spectacol de teatru în limba română. Urmările sale

III. Șoala ieșeană de teatru în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Conservatorul Filarmonic-Dramatic din Iași. Importanța lui. Elevi. Repertoriul elevilor. Reprezentații. Primii profesori. Discipline de predare. Școala ieșeană de teatru în presa timpului. Mărturii. Stimularea dramaturgiei naționale. Începuturile Școlii de teatru din Iași și ale Școlii de teatru din București

IV. Gheorghe Asachi, întemeietorul

Repere generale despre viața lui Gheorghe Asachi. Întemeietorul primului Conservator Filarmonic-Dramatic din Moldova. Activitatea lui Gheorghe Asachi în anii de după desființarea Conservatorului ieșean

V. Continuarea activității lui Gheorghe Asachi. Costache Caragiale – animator de școală

Programul revistei „Dacia literară” și „triumviratul” de la conducerea Teatrului din Iași

VI. Școala de Declamație a lui Matei Millo

Concepția asupra artei actorului. Profesor de teatru în Iași, alături de Nicolae Șuțu. Matei Millo ca pedagog la Conservatorul din București. În calitate de regizor pe scena Teatrului Național din Iași

VII. Învățământul teatral în Moldova în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Înființarea Școlii de Muzică și Declamație (1 octombrie 1860). Elevi. Repertoriul abordat. Discipline de predare. Figuri de profesori. Medalion Mihail Galino

VIII. Învățământul teatral în Moldova până la primul război mondial

Elevi. Alegerea repertoriului. Discipline de predare. Stiluri de joc. Figuri de profesori. Medalion State Dragomir. Medalion Mihai Codreanu

IX. Situația actorilor în perioada primului refugiu (1916-1918)

X. Școala ieșeană în perioada interbelică

Transformări. Figuri de mari profesori. Schiță de portret : Agatha Bârsescu – actor și profesor. Medalion Aurel Ghițescu

XI. Conservatorul ieșean între 1944-1946

Context politic. Situația actorilor români.

XII. Institutul de teatru „Matei Millo”

Elevi. Repertoriul elevilor. Discipline de predare. Figuri de profesori. Medalion George Popovici

XIII. Ultimul act: Desființarea Institutului de teatru (în 1951)

Consecințe

XIV. Câteva concluzii

XV. Anexe

Documente facsimilate

XVI. Bibliografie selectivă

I. Argument

Am pornit la scrierea acestei teze cu îndemnul dragostei pe care o simțim pentru cei care au făcut posibilă existența, în spațiul nostru cultural, a teatrului, ca instituție și ca mijloc de exprimare, și a unei literaturi dramatice, care aparține poporului român; a unei școli de teatru, ca loc de formare a actorilor, dar și a dragostei pentru meseria noastră: cea de actor. A existat, în dorința de a duce la bun sfârșit această muncă de cercetare, și o intenție practică: aceea de a încerca să adăugăm istoriei teatrului românesc prezentări de personalități artistice (elevi, profesori, actori) și de documente scrise sau fotografice, ilustrând momente importante, care au fost prea puțin sau deloc cunoscute.

În acest scop, ne propunem să trecem în revistă ceea ce s-a scris până acum, și ne dorim ca această lucrare să însemne o binevenită completare la studiile deja publicate, până acum, o cercetare, în esență.

Subliniem că munca la această teză nu a însemnat doar colecționarea documentelor, ci și **interpretarea** lor. Vom interveni comentând evenimentele din cadrul Conservatorului, pe baza documentelor citite și recitite atent. Vom da o viziune din crâmpie, de reconstituire mozaică, cât mai aproape de adevărul istoric, dar și legendar a celor care au fost.

De fiecare dată, vom încerca să surprindem în cuvinte – dincolo de faptele lor – *oamenii*. Vom încerca să stăruim asupra acelor despre care s-a scris prea puțin.

Într-o parte însemnată de cărți și studii, din păcate, mulți dintre dascălii școlii ieșene de teatru au fost prezentați doar din perspectiva contribuției lor ca actori. Multe dintre lucrările care s-au scris până acum consemnează numai aparițiile scenice ale marilor nume ale scenei românești, menționându-se munca lor depusă în cadrul școlii de teatru moldovenesc, cu valoare de informație. Din acest motiv, ne-am propus să vorbim și despre marii profesori care au devenit *legende* vii pentru urmași, și despre care s-a amintit sporadic. Printre cei mai puțin discutați de cercetători, ca profesori, se numără State Dragomir, Vasile Boldescu, George Popovici, Mihail Codreanu, Aurel Ghișescu.

În încercarea noastră de recuperare a acestor nume de referință din istoria teatrului românesc, vom stărui asupra celor ignorați pe nedrept, consacrandu-le medalioane din cuvinte.

Metoda folosită de noi a constat în proiecția aruncată în oglinzi succesive, apelând la omagiul adus de foștii elevi, dar și la evocări ale întâmplărilor cu oamenii școlii de teatru și ai teatrului acelor timpuri. Acolo unde s-a putut, am adunat și confruntat mărturii ale foștilor colegi de scenă. Absolvenți străluciți de după război au rămas la București, unde au făcut carieră – vezi destinele unor Tamara Buciuceanu, Octavian Cotescu, Petre Gheorghiu – care avea o școală particulară de pregătire, făcând concurență celei oficiale. Dintre marii elevi ai școlii ieșene de teatru care s-au afirmat la București îi amintim pe Aurel Munteanu, Ștefan Ciubotărașu, Eliza Petrescu, și lista poate continua. Actorii formați la Iași, au ajuns să joace pe scena capitalei ducând cu ei stilul lor de joc, deprins la Iași, pe care l-au impus sau l-au completat.

O mare atenție acordăm studiului actorilor care, în perioada cât sunt pedagogi, intuiesc faptul că demonstrația propriului joc, alături, de multe ori, de elevii lor pe scenă, poate fi o bună metodă de predare, cu atât mai mult cu cât ucenicul îl observă pe dascăl, și situația devine instructivă pentru ambele părți.

Vom face o paralelă care să ne ajute să comparăm stilul de joc al actorului cu maniera sa de predare. Ne vom ocupa nu atât de foștii elevi, cât și de foștii lor profesori. Elevii ne interesează, în măsura în care sunt cei care propun un stil de joc, ce îi poate diferenția pe acești profesori de alții, aparținând altor școli de teatru. Nu facem o pledoarie de provinciali, pentru școala de teatru din urbea noastră, ci încercăm să oferim obiectivitate și distanță în cercetarea de față. Prin urmare, stilul de joc al elevilor ne interesează în măsura în care aparțin școlii respective. Vom stărui și asupra diferențelor dintre stilul de joc al absolvenților de la Iași față de școli similare din alte provincii românești.

Perioada cea mai convingător surprinsă în lucrarea de față este cea dintre anii 1900–1944. Pentru perioada de până la 1900, Teodor T. Burada a dat o informație

completă, cu stagiuni, regulamente etc. Accentul cercetării noastre va fi pus pe următoarea perioadă. Marii actori, ca Aglae Pruteanu și alții asemenea ei, s-au format înainte de anul 1900, însă marele lor demonstrații actoricești au intervenit după 1900.

Despre originalitatea propriu-zisă putem vorbi în perioada de după Matei Millo. Ca o contribuție personală la elucidarea temei, vom anexa hărți ale Iașului, pe care se vor preciza, în ordine cronologică, locațiile succesive ale Conservatorului.

Îndrăznim să credem că unele din **medalioanele** prezente în lucrarea de față, vor putea deveni, cu timpul, niște micromonografii dedicate unor figuri marcante ale pedagogiei teatrale și ale artei interpretative românești, de exemplu State Dragomir, Aurel Ghițescu.

Prin teza noastră, vrem să contribuim la punerea în adevărata lumină a Instituției în care lucrăm, să descoperim – și să oferim – studenților noștri modele de urmat.

Investigația noastră se încheie o dată cu anul 1951, an nefast pentru Școala de teatru ieșeană. Urmează patru decenii de absență a Școlii, care să pregătească actori pentru Naționalul ieșean și pentru Teatrele de stat din Moldova. Regizorul și actorul Dan Nasta, îndrăgostit de Iași, declara într-un interviu dat revistei „Cronica” în 1976, că, dacă nu se va reînființa Conservatorul ieșean, care să pregătească actori, Teatrul Național din Iași era amenințat cu autodesființarea, în absența actorilor tineri.

Dacă ne-am oprit cu cercetarea în anul **desființării** Școlii de teatru la Iași am avut ca motiv distanța prea mare în timp față de anul **reînființării**, și anume, 1990. Autoarea tezei de față aparține celei de-a III-a promoție de actori de după Revoluție. Suntem prea apropiați sufletește de primii ani de funcționare a secției de Teatru, pentru a da o judecată imparțială „la rece” despre primii profesori, despre calitatea primelor producții actoricești, despre climatul din Conservator.

II. Climatul cultural în care apar primele încercări de școală teatrală

Contextul în care apare teatrul cult românesc. Primul spectacol de teatru în limba română. Urmările sale

Capitolul cuprinde referiri la contextul cultural în care își fac apariția, în țara noastră, spectacolele teatrale, insistându-se pe cele în care se vorbea limba română. Formele de manifestare publică a trupelor itinerante românești și a trupelor de teatru străine, care organizau turnee pe teritoriul Principatelor, oferind spectacole în diverse limbi, mai mult sau mai puțin accesibile publicului larg, au ajutat la acomodarea cu ideea de spectacol, creând un cadru informal asupra acestui fenomen teatral. Apariția teatrului cult în țările noastre a fost întârziată de absența unei preocupări din partea elitei intelectuale a timpului pentru această formă de cultură. Protipendada socotea, până după finele secolului al XVIII-lea, manifestările artistice de tip teatral ca nepotrivite pentru reprezentare dinaintea elitelor sociale, fiind potrivite doar pentru amuzamentul slugilor de la curte.

Tânărul teatru românesc face față cu greu concurenței permanente a trupelor străine, cărora clasa politică autohtonă le acorda un regim preferențial și subvenții consistente.

Am accentuat, în acest capitol, momentul care marchează inaugurarea teatrului cult în limba română, cel din seara de 27 decembrie 1816, când s-a prezentat primul spectacol în limba română care a avut loc la Iași. Piesa prezentată era o pastorală într-un singur act, *Mirtil și Hloe*, prelucrată de Gheorghe Asachi după Florian și Gessner.

III. Școala ieșeană de teatru în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Conservatorul Filarmonic-Dramatic din Iași. Importanța lui. Elevi. Repertoriul elevilor. Reprezentații. Primii profesori. Discipline de predare. Școala ieșeană de teatru în presa timpului. Mărturii. Stimularea dramaturgiei naționale. Începuturile Școlii de teatru din Iași și ale Școlii de teatru din București

În anul 1833, la București, se înființa Societatea Filarmonică, condusă de Ion Heliade Rădulescu, Ion Câmpineanu și actorul-profesor Costache Aristia.

În 1836 apare prima instituție cu profil didactic, având ca obiectiv formarea unor „profesioniști” în domeniul teatral, Conservatorul Filarmonic-Dramatic, înființat de Gheorghe Asachi. Această formă de pregătire a viitorilor actori reprezenta cel dintâi mod de inițiere în arta dramatică, având menirea de a cultiva și propaga în societatea românească muzica și arta dramatică națională.

Originea instituționalizării învățământului teatral românesc se găsește suspendată între dorința diletanților și a celor ce îi îndrumau de a învăța teatru ca spectatori și apoi ca practicieni, și necesitatea studiului aplicat, într-o școală de teatru specializată. Pornindu-se de la plăcerea de a juca teatru, se va trece treptat la o etapă de conștientizare a nevoii de teatru și la încercarea de a depăși insuficiența mijloacelor de exprimare scenică. Într-o măsură considerabilă, teatrul străin – prin turneele trupelor franceze, germane sau rusești – a impulsionat dorința de a porni o adevărată mișcare națională de școlarizare teatrală. Nu mai puțin, prezența unor personalități actoricești a stimulat gândul creator.

Dezvoltarea mișcării teatrale din Principatele Române nu poate fi concepută fără a aminti de Regulamentul Organic, prima formă constituțională românească.

De asemenea, am insistat, în acest capitol, pe ajutorul dat de revistele vremii ca ideea de teatru să existe, chiar și-n lipsa acestuia. Ne referim la publicațiile prezente în toate cele trei provincii românești. În Moldova, la Iași, se remarcă activitatea publicației „Albina Românească”, condusă de Gh. Asachi, cu suplimentul literar „Alăuta Românească”; în Muntenia, la București, își desfășura activitatea „Curierul Românesc”, întemeiată de Ion Heliade Rădulescu, având ca supliment literar „Curier de ambe sexe”; în Transilvania, un rol hotărâtor, în această direcție, îi revine lui George Barițiu, prin „Gazeta de Transilvania” și al său supliment „Foaie pentru minte, inimă și literatură”. Până la înființarea școlilor de artă teatrală, aceste publicații au însemnat o viață culturală românească autentică. Din articolele publicate, aflăm pașii ce se făceau în devenirea teatrului românesc.

Este bine să consemnăm că în acest interval temporal elevii acestui Conservator s-au bucurat totuși de inițiere în domeniul artei teatrale, și acest fapt este dovedit de succesul puținelor reprezentații care au avut loc. Dintre cei 28 de elevi înscriși, 12 au fost fete și 16 erau băieți. Îi amintim pe câțiva dintre cei care s-au remarcat cel mai mult în spectacolele realizate pe perioada studiilor: Elisabeta Fabian, Anica Poni, d-na Lang, Emanoil Idieru, Leon Filipescu și Dimitrie Gherghel.

IV. Gheorghe Asachi, întemeietorul

Repere generale despre viața lui Gheorghe Asachi. Întemeietorul primului Conservator Filarmonic-Dramatic din Moldova. Activitatea lui Gheorghe Asachi în anii de după desființarea Conservatorului ieșean

Gheorghe Asachi un personaj memorabil, o personalitate complexă, a fost spirit enciclopedist, se încadrează în curentul european al naționalismului născând din entuziasme populare. Prezentarea unei astfel de personalități multilaterale este dificilă, dar vom încerca să dăm un portret al lui Gheorghe Asachi – tânărul care, prin tenacitate, încredere în sine și multă muncă, a ajuns figura emblematică a istoriei și culturii române. S-a remarcat între contemporanii săi prin toate aceste calități. Toate acestea au fost atuuri ale unei individualități greu de ajuns sau depășit de vreo personalitate contemporană lui.

A fost inițiatorul unor domenii de activitate pe care le-a dezvoltat și în care este considerat pionier. Multiplele talente au făcut din el inginer, profesor, diplomat, grafician, poet, ziarist, pictor, tipograf, arhivist, dramaturg. A compus mai multe ode, imnuri, epistole, poezii ocazionale, balade, elegii, meditații, pastorale, satire, fabule. Autor a multor fragmente de proză, episoade istorice și legendare, el evocă trecutul Moldovei cu văditul scop de a-l glorifica.

Enumerăm dintre marile realizări ale sale:

1. Întemeietorul primului Conservator Filarmonic-Dramatic din Moldova, împreună cu vornicul Șf. Catargiu și spătarul Vasile Alecsandri, tatăl poetului.

Liniile directoare fixate în 1836 de primii profesori ai Conservatorului Filarmonic-Dramatic din Iași au servit drept bază criteriilor după care a fost organizat sistemul de funcționare și de predare în cadrul acesteia, în anul 1860, an care marchează reînvierea, de astă dată trainică, a unei instituții ce dovedise, în anii dificili ai începuturilor, că, slujită fiind de forța, entuziasmul și dăruirea unor oameni de cultură, precum Gh. Asachi, putea înfrunța inerția, neîncrederea, diletantismul.

2. Are o contribuție hotărâtoare în înființarea, în Moldova, a presei în limba română, chiar și în acea dificilă perioadă, când cenzura, adusă de ocupația rusească în Țările Române, era atotputernică.

Efortul și dragostea cu care cărturarul s-a dăruit înfăptuirii lucrărilor sale merită elogiate. S-a dăruit poporului român și i-a asigurat dezvoltarea culturală. A fost omul providențial pentru nația sa într-un moment istoric important. Ca un

neobosit luptător, a dărâmat concepții îmbătrânite, peste care a clădit un crez și o dorință.

V. Continuarea activității lui Gheorghe Asachi. Costache Caragiale – animator de școală.

Programul revistei „Dacia literară” și „triumviratul” de la conducerea Teatrului din Iași.

În cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea se coturează, în spectrul activităților culturale, programul revistei “Dacia literară” care reformulează și ideologia teatrală. Acest program tinde să se impună, începând cu anul 1840, și redă culturii noastre naționale, sensurile ei juste, în primul rând prin interesul acordat limbii române.

Tot în această perioadă sunt adoptate elemente ale abstractului acceptate de criticii vremii ca noțiuni care completează și definesc *adevărul artistic*. Acest crez, al *adevărului* în artă, prezent și în judecățile critice ale lui Maiorescu ca ceva sacru, îndepărtează și mai mult diletantismul.

În 1840, vin la conducerea Teatrului Național din Iași M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negruzzi (și P. M. Câmpeanu). Din 15 mai 1840 se semnase contractul de colaborare între trupa de teatru română și cea franceză, la direcția căreia vin frații Fouraux.

Activitatea teatrală din Moldova se baza pe ideile fundamentale ale programului “Daciei literare”, prin concretizarea acestora în programul de activitate al triumviratului ce preia în 1840 conducerea Teatrului Național din Iași. Triumviratul era compus din Costachi Negruzzi, Mihail Kogălniceanu și Vasile Alecsandri.

Principalele trei puncte programatice ale activității teatrale românești erau următoarele:

- crearea unui repertoriu original, care să oglindească realitățile românești;
- pregătirea unor buni actori profesioniști;
- transformarea teatrului într-o școală de educație cetățenească patriotică.

VI. Școala de Declamație a lui Matei Millo

Concepția asupra artei actorului. Profesor de teatru în Iași, alături de Nicolae Șuțu. Matei Millo ca pedagog la Conservatorul din București. În calitate de regizor pe scena Teatrului Național din Iași

În sublinierea semnificației realismului ca manifestare de seamă din evoluția teatrului românesc, Matei Millo, este reprezentantul acestui curent înnoitor ce va cuprinde scena dramatică.

Activitatea lui Matei Millo a fost multilaterală în domeniul teatral, ilustrând ipostazele de autor, actor, director de scenă, conducător de trupă, profesor de teatru.

- în 1846, îl găsim director al Teatrului Național din Iași,
- iar în 1853 - director artistic al Teatrului Național din București.

- în 1846, sosit în Iași, Matei Millo, alături de Nicolae Șuțu, va prelua conducerea Teatrului și tot atunci va întemeia așa numita „Școală declamatorie”, destinată inițierii și instruirii tinerilor actori. Exprimată în linii generale, această nouă formă de învățământ teatral avea ca obiectiv ajutorarea noii generații de tineri să descopere valorile reale ale artei dramatice românești. Această școală de teatru a trasat pentru totdeauna o nouă orientare a teatrului românesc.

Imensa moștenire lăsată de Matei Millo a constat atât în lecțiile de teatru oferite prin rolurile jucate de acesta, cât și de implicarea lui în zona regiei de teatru.

Diferitele metode de construire a rolurilor, maniera proprie de abordare a personajelor pe care le-a interpretat au fost utilizate printr-o tehnică, promovată de el, care presupunea sesizarea *amănuntului*, pe parcursul studiului caracterului uman.

Timp de doi ani, între 1864 – 1866, îl găsim în funcția de profesor la Conservatorul bucureștean predând Mimica și Declamația. Notorietatea lui era de mult timp ajunsă și în capitală.

Matei Millo a creat o școală prin însăși prezența sa în teatru.

VII. Învățământul teatral în Moldova în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Înființarea Școlii de Muzică și Declamație (1 octombrie 1860). Elevi. Repertoriul abordat. Discipline de predare. Figuri de profesori. Medalion Mihail Galino

Anul 1860 îl considerăm cel mai norocos pentru soarta învățământului teatral românesc de stat, pentru că acum ia naștere instituția Conservatorului de Muzică și Declamație, al cărui parcurs nu se va mai întrerupe până în 1951. Dacă privim în ansamblu situația politică din țară, trebuie să ținem cont de evenimentele istorice importante. Unirea Principatelor Române, venirea ca Domn a lui Alexandru Ioan Cuza și stabilirea capitalei la București au influențat în bine și viața culturală, care căpăta acum un curs firesc de dezvoltare.

De la prima tentativă reușită, cea din 1836, când s-au înființat orele de Declamație din cadrul Conservatorului Filarmonic-Dramatic și până la anul 1860, când această formă de învățământ s-a clădit pe baze trainice, nemulțumirile actorilor, ale directorilor teatrului ieșean, dar și ale publicului au definit nevoia perfecționării actorilor, care încercau să facă concurență trupelor franceze.

Viața teatrală din Moldova se va așeza pe un alt curs, mai favorabil, o dată cu înființarea Școlii de Muzică și Declamație, la data de 1 octombrie 1860.

Medalion Mihail Galino

Mihail Galino a fost director al Conservatorului între anii 1873–1876, perioadă în care eforturile profesorilor de Muzică și de Teatru și talentul interpreților au oferit artei personalități de seamă.

Din perspectiva primului profesor de Declamație a Școlii de teatru, acest nou director are ocazia să ridice standardul învățământului ieșean, valorificat prin artiști care au făcut cinste atât teatrului ieșean, dar și celui bucureștean; câțiva dintre ei au fost recunoscuți și apreciați pe marile scene ale lumii.

Printre cei mai apreciați elevi ai săi s-au numărat Petre Liciu, State Dragomir, Aglae Pruteanu, Mihail Belador, Mihai Popovici, Natalia Profir, Vlad Cuzinschi, Petre Sturdza-Doria, Mihai Codreanu, Constantin Botez-Penel, Constantin Ionescu, Emanoil Manoliu, Dimitrie Pruteanu.

- pe parcursul stagiunii 1860-1861 el a funcționat ca director de scenă pentru scurt timp, postul de regizor fiind deținut în continuare de Victor Delmary;

- în stagiunea 1859–1860 le revine lui Galino și lui Alecu Fotino sarcina de a cârmui instituția teatrală.

VIII. Învățământul teatral în Moldova până la primul război mondial

Elevi. Alegerea repertoriului. Discipline de predare. Stiluri de joc. Figuri de profesori. Medalion State Dragomir. Medalion Mihai Codreanu

Ne vom referi în acest capitol la schimbările, întâmplate în arta dramatică, până în anul începerii primului război mondial, 1914, care s-au petrecut în mai multe direcții ale organizării și ale percepției spectacolului teatral.

Evoluțiile jocului scenic, ale construcției, amplasării și mobilității scenei sunt remarcabile prin modernizarea și adaptarea lor la noile cerințe. Aceste prefaceri ajută și la relația dintre actor și public.

Alături de acestea, intervin noțiuni noi ca scenografia sau regia, care completează spațiul teatral, consolidându-i reușita producțiilor.

Regia apare ca o necesitate de a controla mai bine legătura dintre textul dramatic și reprezentarea lui scenică, în care este inclusă imaginea care trebuie redată spectatorului cu ajutorul decorului.

Este o nouă etapă, în care apar „principiile de creație ale teatrului modern”, cu ajutorul cărora se va încerca, în mod treptat, să se impună și să se respecte reguli de conduită și de organizare.

Învățământul teatral se va reorganiza și el, în funcție de aceste noi tendințe. Vor apărea materii noi ca Estetica, cursul teoretic de Istoria teatrului. Catedra de Mimică și Declamație se va numi cu timpul, de pe vremea când va fi profesor la Conservatorul ieșean Mihail Codreanu, Catedra de „dicție, citire expresivă, critică și psihologie teatrală”.

Medalion State Dragomir

1. Elev al Conservatorului din Iași (1886-1891)
2. Angajat al Societății Dramatice din Iași (1891-1920)
3. Director de scenă și membru în Comitetul de lectură
4. Profesorul de declamație al Conservatorului Ieșean (1900-1920)

Toată activitatea sa teatrală și-a considerat-o ca fiind cea a unui om privilegiat, care are darul neprețuit de a trăi viața altuia la o intensitate artistică ce-l face de nerecunoscut. A respectat meseria de actor, pentru că a conștientizat libertatea pe care o capătă actorul, atâta timp cât se află pe scenă. Puterea sa de detașare de lumea înconjurătoare și credința cu care interpreta au creat în mintea și sufletul artistului o altă lume în care reproșurile, invidiile celor din jur dispăreau. State Dragomir nu trebuie considerat ca un om retras. Activitatea bogată din teatru și din școală l-a menținut într-o formă intelectuală care nu a fost pe placul multora, și de care a avut parte până la finele vieții sale.

Se pensionează la împlinirea a 27 de ani de activitate artistică. De fapt, este pensionat în mod brutal, din Teatrul pe care l-a slujit atâta vreme cu credință, rămânând doar profesor la Conservator și la liceu. Starea de sănătate se înrăutățește tot mai mult, apropiindu-i sfârșitul cu repeziciune, un sfârșit survenit la numai 49 de ani.

Medalion Mihai Codreanu

În anul 1897, se va înscrie la clasa de declamație a Conservatorului ieșean, fiindu-i elev lui Mihail Galino. Mihai Codreanu a reușit să se remarce ca artist devotat Teatrului prin munca depusă la Catedra de Declamație.

Instituția Teatrului din Iași capătă sub directoratul lui noi valențe. Sunt două momente în care Mihai Codreanu preia această funcție: prima dată, după ce se retrage Mihail Sadoveanu, în anul 1919, urmată de o a doua direcțiune preluată în anul 1928.

Pedagogul Mihai Codreanu s-a definit prin meticulozitatea cu care își învăța tinerii practicieni să abordeze rolurile.

Ajunge să fie numit profesor titular la 1 februarie 1920, activând în această funcție până la 1 decembrie 1938.

O altă funcție deținută a fost cea de inspector general al teatrelor, începând cu 1 ianuarie 1924.

În anul 1932 devine director al Conservatorului, iar în anul următor devine rector al acestei instituții, funcție pe care o va ocupa până la 15 ianuarie 1939, la pensionare.

IX. Situația actorilor în perioada primului refugiu (1916-1918)

În 1916, după intrarea României în război și ocuparea Munteniei de către trupele germane, au început să se adune la Iași actori din București și Craiova. Se

dorea reînceperea stagiunii. Dar din ce în ce mai mulți actori primeau ordine de mobilizare. Tot în timpul războiului, actorii Teatrului din Iași, se reunesc cu cei ai Teatrelor Naționale din București, Craiova în vederea susținerii de spectacole. *“Trupele reunite”* aduc vieții culturale din Iași o neobișnuită diversitate și o stare de tensiune umană și artistică.

X. Școala ieșeană în perioada interbelică

Transformări. Figuri de mari profesori. Schiță de portret: Agatha Bârsescu – actor și profesor. Medalion Aurel Ghițescu

În perioada interbelică, mișcarea teatrală s-a desfășurat pe multiple coordonate.

În primul rând, se remarcă o mărire a interesului pentru spectacolul de diverse genuri și implicit o apropiere a scriitorilor de genul dramatic.

În al doilea rând, colectivele de interpreți se multiplică, iar Teatrele Naționale din București, Iași, Cluj, Craiova, vor avea un rol important atât în afirmarea actorilor și regizorilor, cât și în promovarea unui repertoriu de valoare.

În al treilea rând, era vorba de promovarea unei dramaturgii originale aparținând nu numai oamenilor de teatru, ci și unor dramaturgi de profesie.

Medalion Agatha Bârsescu

1. Agatha Bârsescu se înscrie în anul 1877 la Conservatorul Dramatic din București.

2. Ajunge și în Iași pentru prima dată, ca actriță, în anul 1886, făcând parte dintr-o trupă de actori germani.

3. Turneele întreprinse între 1883 – 1890, când a fost de cele mai multe ori invitata de onoare a unor teatre din Europa și chiar din America, au făcut-o cunoscută și apreciată în toată lumea.

4. Din 1899, Teatrul Național din București o angajează pe Agatha Bârsescu prin contract.

5. Din 24 ianuarie 1925, vreme de cinsprezece ani, până ce va împlini vârsta de optzeci de ani, Agatha Bârsescu va fi profesoară la Catedra de Mimică și declamațiune a Conservatorului din Iași și va lucra la clasă împreună cu Mihail Codreanu.

Medalion Aurel Ghițescu

1. În anul 1911 este înscris la Conservatorul de Artă Dramatică din Iași, unde îl va avea ca profesor pe State Dragomir.

2. În anul 1915, absolvă cursurile din cadrul Conservatorului ieșean și se înscrie la concursul de intrare în Teatru.

3. La patru zeci și nouă de ani, după anul 1944 se transferă ca actor la Teatrul din Giulești din București.

4. Este profesor la Conservatorul ieșean și apoi la Institutul de teatru din București.

5. Directorul de scenă al Teatrului Național din Iași.

XI. Conservatorul ieșean între 1944-1946

Context politic. Situația actorilor români

Referindu-ne la situația culturală a Iașului, precizăm că actorii Teatrului Național sunt și ei nevoiți să ia calea pribegiei. Într-o primă etapă, Banatul s-a oferit să-i găzduiască pe actorii ieșeni. La început trupa s-a îndreptat spre Timișoara, dar din cauza supraglomerării orașului de refugiați ea a fost îndreptată vremelnic către orașul Jimbolia, situat lângă graniță. Din această localitate, actorii ieșeni vor face deplasări în comunele învecinate și chiar la Timișoara: „Actorii, funcționarii, mașiniști cu familiile lor se îmbarcă în vagoane, cărând calabalâcul adunat în zecile de ani – decoruri, lăzi cu costume, lăzi cu acte, cărți și roluri. Începe marea pribegie”.

XII. Institutul de teatru „Matei Millo”

Elevi. Repertoriul elevilor. Discipline de predare. Figuri de profesori. Medalion George Popovici

Ca urmare a Reformei Învățământului din vara anului 1948, învățământul artistic românesc este supus unor serioase transformări, cu urmări negative asupra calității procesului didactic. Toate formele de învățământ artistic, existente până atunci (muzical, de arte plastice și de teatru) se unifică în așa – numitele Institute de Artă. Deci, la Iași se înființează *Institutul de Arte*.

În schimb la 13 noiembrie 1950, Facultatea de Teatru din Iași, este „avansată” la gradul de: *Institutul de Teatru „Matei Millo”*.

Pentru că și Institutul de Teatru „Matei Millo” se desființează, la fel de neașteptat, cum se înființase, spre nemulțumirea și amărăciunea profesorilor și a studenților, în anul 1951, care iau drumul capitalei ori al Clujului. Până în toamna lui 1990, adică aproape patru decenii, Iașul a fost lipsit samavolnic de o Școală de teatru.

Medalion George Popovici

George Popovici aparține *generației de aur* a Teatrului Național din Iași.

Intră la Conservatorul de muzică și artă dramatică din Iași, ca elevul lui Mihai Codreanu.

Era încă elev de Conservator, când a debutat în piesa „*Ruy Blas*” în anul 1916.

Se angajează ca actor, în anul 1919, la Teatrul Național din Iași, unde va juca peste 300 de personaje.

XIII. Ultimul act: Desființarea Institutului de teatru (în 1951)

Consecințe

Nimeni dintre cercetătorii, care s-au aplecat asupra evenimentelor din 1951, nu au detaliat explicațiile, din lipsa de date asupra motivelor pentru care această formă de învățământ, cel teatral, a fost desființat. Pentru această etapă, nedorită, finală a școlii ieșene de teatru vom folosi câteva surse, puține, documentare.

În 1948, când apare Legea de reformare a învățământului artistic, care, pentru început, schimbă titulatura școlii din Conservatorul „G. Enescu” în Conservatorul de Stat „G. Enescu”.

La începutul anului școlar 1950-1951, în urma Deciziei Nr. 60068/1950, se reformulează titulatura Școlii Ieșene de Teatru, cu cea de *Institutul de Teatru „Matei Millo” din Iași*. Urmează, tot în această perioadă, să li se retragă dreptul de funcționare Facultăților de Muzică și de Arte Plastice.

Institutul de teatru din Iași se va reînființa abia în anul 1990.

Concluzii

1. Toți cei care au scris cu dragoste despre Conservatorul ieșean au observat o realitate ce s-a perpetuat de la înființare și până la desființarea abuzivă din 1951, și anume, că diriguitorii, indiferent de culoarea lor politică, n-au considerat învățământul artistic o prioritate a guvernării lor. Cu rare excepții (Mihail Kogălniceanu, Al. I. Cuza – sfătuit de Kogălniceanu), miniștrii Instrucțiunii Publice (mai târziu – ai Învățământului) au considerat oportune economiile la buget, reducând, pe cât le-a stat în puteri, fondurile necesare bunei desfășurări a învățământului artistic (și de teatru). Reducerile de la buget s-au făcut cu nepăsare, iar cei care au protestat (vezi cazul directorului Constantin Gros) au fost amenințați adesea cu ... suprimarea din funcție pentru ... nesupunere. Până și un om luminat ca Titu Maiorescu, din situația de Ministru al Instrucțiunii Publice, nu se sfiște să reducă substanțial lista de cheltuieli a Conservatorului ieșean. Titu Maiorescu era convins că Școlile superioare de muzică și declamație din București și din Iași consumă banii statului fără rost. Avea dreptate numai în privința *calității* elevilor înscriși la Conservatoare, care, din cauza unor cerințe prea mici (la înscriere) rămâneau la nivelul de diletanți. De aici, rezultă o a doua concluzie:

2. Era nevoie de mai multă exigență față de elevi la intrare și la absolvire, însă Regulamentele de funcționare a Conservatoarelor des schimbate, nu permit o asemenea exigență. Conservatoarele formează, multă vreme majoritatea cazurilor, nu *profesioniști* de înaltă pregătire, ci *iubitori* (amatori) de artă (muzicală, teatrală).

3. Profesorii (de teatru) au obligații multiple. De exemplu, Mihail Galino era nevoit să predea concomitent noțiuni de: mimică, gestică, mișcare scenică, dar și istoria teatrului, istoria costumului!

4. Însuși statutul (fixat prin Regulamentul din 1876) de *profesori secundari*, asimilați profesorilor de la Școlile de meserii, vorbește limpede despre „tratarea”

profesorilor (de muzică, de teatru), din Conservatoarele (de stat) ca specialiști cu un regim inferior.

5. În ciuda tuturor piedicilor, profesorii își fac datoria la Catedrele pe care le dețin, cu entuziasm, dăruire și chiar cu sacrificii – materiale și fizice. Constatăm chiar o situație paradoxală: obstacolele materiale se întetesc (lipsa lemnului de foc!) și financiare (timp de aproape un an, profesorul de la clasa de Declamație, Mihail Galino, nu a fost remunerat, ceea ce nu l-a împiedicat să predea materia prevăzută cu sârg și devotament). În raport invers proporțional, cu cât stavilele se întetesc, cu atât profesorii lucrează mai mult și mai bine la pregătirea profesională a elevilor lor. În ultimii ani ai regimului ceaușist, situația se repetă întocmai – ne atrage atenția profesorul Mihai Cozmei.

6. Semnificativă este „bejenia” Conservatorului ieșean prin ... Iași. Categorie vorbind, de la data înființării sale și până în prezent, secția (departamentul, clasa) de Declamație (mai târziu de Artă Dramatică) nu a dispus niciodată de un spațiu satisfăcător, ca întindere și dotare. Mihai Cozmei îl citează, în cartea pe care o dedică învățământului artistic de la Iași, pe directorul Eduard Caudella (profesor de vioară și dirijor) care constata cu amărăciune, pentru perioada 1893-1901, când a condus Conservatorul: „În genere, Conservatorul nostru s-a preumblat dintr-un local în altul, unul mai prost decât altul”¹. Iar „preumblările” au continuat încă o jumătate de secol. Am încercat, pe măsura modestelor noastre forțe, să așezăm pe hărți ale Iașului, locațiile (aproximative) ale Conservatorului din Iași.

7. Nu este exagerat și nici semn de patriotism local, să considerăm că Școala ieșeană de teatru este o prezență reală în viața culturală locală și națională. Afirmarea noastră nu este gratuită: judecăm *calitatea* învățământului teatral ieșean după *calitatea* jocului actoricesc al absolvenților de la Iași, integrați în trupe de teatru (de stat și particulare) din toată țara.

Bibliografie selectivă

I. Piese de teatru

1. Caragiali Costache, *O repetiție moldovenească sau Noi și iar noi*, Prefață M. Kogălniceanu, Iași, Cantora Foaiei sătești, 1845.
2. State Dragomir, *Hamlet (interpretare artistică)*, XIII, nr.11-12, nov.-dec. 1902.
3. Gheorghe Asachi, *Mirtil și Hloe*, Iași, 1856.

II. Istoria teatrului. Memorialistică

În volume

1. *140 de ani de la primul spectacol în limba română*, Iași, 1956.

---

¹ Apud Mihai Cozmei, *op. cit.*, p. 31.

2. *150 de ani de teatru românesc 1816, Iași, 1966.*
3. *160 de ani de teatru românesc 1816-1976, Iași, Editura Junimea, 1976.*
4. Aurescu, Alexandru, *Anuarul Conservatorului de muzică și declamațiune din Iași de la înființarea lui până la 1905, Iași, Tipografia H. Goldner, 1906.*
5. Antoniu Costache, *Evocări din trecutul teatrului românesc, Iași, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1954.*
6. Atanasiu, V., *Gheorghe Asachi. Biografia și operele sale., Iași, Tipografia Daniel, 1890.*
7. Barbu, Nicolae, *Momente din istoria teatrului românesc, București, Editura Eminescu, 1977.*
8. Barbu, Nicolae, *Matei Millo, București, Editura Meridiane, 1963.*
9. Bălănescu, Sorina, *O viață în sute de roluri Margareta Baciu, Editura Fundației Camil Petrescu”, București, 2002.*
10. Bălănescu, Sorina, *Peisaj ieșean cu oameni de teatru și spectacole (1980-2001), Iași, Editura Princeps Edit, 2004.*
11. Berlogea, Ileana, *Teatrul românesc în secolul XX, București, Editura Fundației culturale române, 2000.*
12. Braesky, Anny, *Cu grimonul pe oglindă, Iași, Editura Junimea, 1978.*
13. Brădățeanu, Virgil, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului, București, Editura didactică și pedagogică, vol. II, 1979.*
14. Burada, T.T., *Istoria teatrului în Moldova, Ediție și studiu introductiv de I. Chițimia, București, Editura Minerva, 1975.*
15. Burada, T. T., *Cercetări asupra Conservatorului filarmonic-dramatic din Iași (1836-1838), Tipografia Națională, 1888.*
16. Caragiale, I. L., *Despre teatru, București, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1957.*
17. Călinescu, George, *Istoria literaturii române, de la origini până în prezent, București, Editura Aristarc, 1998.*
18. *Costache Caragiale și Matei Millo primii profesori ai școlii naționale de artă dramatică, București, Editura Comitetului de Stat pentru cultură și artă, 1965.*
19. Cozmei, Mihai, *Pagini din istoria învățământului artistic din Iași 1860-1995, Iași, Editura Academiei de Arte “G. Enescu” Iași, 1995.*
20. Diacu-Xenofon, I., *Viața și opera unui nedreptățit. Costache Caragiale., București, Biblioteca Teatrului Național, Tipografia “Finanțe și Industrie”, 1940.*
21. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, București, Editura Academiei, 1979.*
22. Florea, Mihai, *Matei Millo, București, Editura Meridiane, 1966.*
23. Grămadă, Ilie, *Teatrul Național «Vasile Alecsandri», București, Editura Meridiane, 1967.*
24. Haja, Gabriela, *Terminologia românească privitoare la teatru. De la începuturi la 1913, Iași, Editura T, 2005.*
25. *Istoria teatrului în România, (colectiv de autori), redactor responsabil: Simion Alterescu, București, Editura Academiei, R.S.R., 1965, vol. I, II.*

26. Lovinescu, Eugen, *Gheorghe Asachi. Viața și opera sa*, București, Editura Casa Școalelor, 1927.
27. Maftai, Ionel, *Personalități ieșene*, vol. I, Iași, Comitetului de Cultură Județean, 1972.
28. Manoliu, Emanoil, *O privire retrospectivă asupra Teatrului Moldovenesc, din primele începuturi și până în anul 1924*, Iași, Tipografia H. Goldner, 1925.
29. Massoff, Ioan, *Teatrul românesc. Privire istorică*, volumul I, București, Editura pentru Literatură, 1961.
30. Negre, Ioan, *Gheorghe Asachi – viața, lucrările, scrierile sale și epoca în care a trăit – 1788 – 1869*, Piatra Neamț, Imprimeria Județului Neamț, 1882.
31. Nottara, C. I., *Amintiri*, București, Editura de Stat pentru literatură și artă, 1960.
32. Ostap, Constantin și Mitican, Ion, *Cu Iașii mână-n mână*, vol. II, Editura Dosoftei, Iași, 1997.
33. Popovici, Alexandru, *Costache Antoniu*, Editura Meridiane, București, 1964.
34. Pruteanu, Aglae, *Amintiri din teatru*, Iași, Editura Viața românească, 1935.
35. Tornea, Florin, *Un artist cetățean – Costache Caragiali*, București, E.S.P.L.A.
36. Sturdza, Petre, *Amintiri, 40 de ani de teatru*, Editura Meridiane, București, 1965.
37. State, Dragomir, *Programul clasei de declamație de la Conservator*, Iași, Tipografia-editoare „Dacia”, 1902.
38. Suțu, Rudolf, *Iașii de odinioară*, vol. II, Iași, Tipografia „Lumina Moldovei”, 1923.
39. *Școala ieșeană de teatru – istorie și actualitate*, (colectiv de autori), coordonator: Anca-Maria Rusu, Iași, Editura Artes, 2005.
40. Vasiliu, Mihai, *Istoria teatrului românesc*, București, Editura Albatros, 1973.
41. Zamfirescu, Ion, *Istoria universală a teatrului – Evul mediu; Renașterea (I)*, vol. II, București, Editura pentru Literatură Universală, 1966.

În periodice

- Leon Aurel, *Mihai Codreanu, profil alb și negru*, în „Iașul literar”, 5 mai 1996, pp. 38-46.
- „Actori care au fost: Aurel Ghițescu” din revista “Cronica”, an VII, nr. 37 (311), 21 ianuarie, 1972.
- Philippide Al. A., *Mihai Codreanu*, în „Adevărul literar și artistic”, din 31 ianuarie 1932, p.3.
- Barbu Nicolae, *Mihail Sadoveanu la Teatrul din Iași*, în „Iașul literar”, din 10 octombrie 1955, pp. 40-46.

Barbu Nicolae, *Viața artistică. Sărbătoarea Teatrului Național*, în „Iașul literar”, 1957, nr. 6, pp. 104-107.

Barbu Nicolae, „*Interviu cu Aurel Ghițescu*” din revista „Cronica”, an II, nr. 37 (188), 13 septembrie, 1969.

Popa N. I., *Mihai Codreanu la „Însemnări ieșene”*, în „Iașul literar”, 1957, nr. 11, pp. 68-71

State, Dragomir, *Punerea în scenă*, în „Arta”, 1903, nr. 1.

State, Dragomir, *Repertoriul Teatrului Național*, în „Carmen Sylva”, nr. 3, din 1 ianuarie 1903.

Documente de arhivă:

Arh. St. Iași, Fondul *Academia de muzică și artă dramatică*, dos. 1/1886, f. 2.

Arh. St. Iași, Fondul *Academia de muzică și artă dramatică*, dos. 2/1886, f.12

Arh. St. Iași, Fondul *Teatrul Național Iași*, dos. 4/1890, f.83

Arh. St. Iași, Fondul *Teatrul Național Iași*, dos. 3/1891, f.178

Arh. St., inv. Teatrul Național, 6/1893, f. 1

Arhiva, XIII, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1902,

Arhiva Muzeului Teatrului „Vasile Alecsandri”, inv. 902, 226, 6142.

Arhiva Casei Pogor:

1. Documente din arhive ieșene

2. Inventar arhivistic. Rectoratul 1860-1944. vol. I

Documente din arhive ieșene, coordonator D. Ivănescu, București, Editura Minerva, 1976

Fondul Arhivelor Muzeului Vornic V. Alecsandri «Muzeul literaturii române Iași», *Gheorghe Asachi. Biografie*

Inventarul Teatrului Național „ Vasile Alecsandri” Iași (1879-1970), nr. fond: 142, nr. inv. 671.

Inventarul Manuscriselor, vol. I, nr. inv. 179.

Inventarul Manuscriselor, vol. II, nr. inv. 1439.

Inventarul Academiei de muzică și artă dramatică „G. Enescu” (1860-1948), nr. fond: 102, nr. inv. 612

Inventarul Academic de Arte Frumoase, nr. inv. 613.

Indice bibliografic, Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihia Eminescu”, Serviciul Bibliografic, 1999, Cap. VII.7. Teatru (spectacole teatrale, pantomimă, tablouri vivante, balet)

Regulamentul Conservatorului de Muzică și Declamațiune, București, Editura Imprimeria statului, 1864, din Inventarul Academiei de Muzică și Artă dramatică „G. Enescu” 1860-1948, B.C.U.